

jak správně ukázal Zycha, jde především o recepci tamního práva soukromého a trestního, ukazují sdělení právní a naučení právě z nejstarší doby, že ani organizace nebyla bez významu, třeba ovšem na pozdější vývoj měla vliv čím dále tím menší.

Schranil přináší svou prací významný příspěvek k dějinám zřízení magdeburského jednak v Magdeburce samém, jednak v Halle nad Sálou. Autor probírá nejprve městskou ústavu magdeburskou a to především moc a právo arcibiskupa jako pána města, jeho orgánů purkrabího, šoltysa a šefů, různá finanční práva pána města (trhy, clo, mince a j.) a závěrkem této stati ukazuje, jak od XIII. do XV. století zvolna ustupovaly význam a moc arcibiskupa a jeho orgánů před samosprávou městskou, která se pak stává zvláště významnou pro celé městské zřízení magdeburské.

V druhé části líčí autor, jak vznikl svazek měšťanský, jaké rozdíly byly mezi měšťany, a co to byla půda městská. Od XIII. století hlavním zástupcem obce stává se rada, jejíž zřízení průběhem doby se prohlubuje, a v jejíž čelo dostává se purkmistr. Vedle rady jest veliká obec, a různé orgány podružné, zvláště organizace cechovní.

Podobným postupem jako v Magdeburku sleduje autor v druhé hlavní části osudy zřízení městského v Halle.

V konečném shrnutí výsledků práce ukazuje autor, že třeba v jednotlivostech v obou městech, která lze nejlépe označiti jako sesterská, byl rozdíl, v základních rysech vývoj děje se shodným způsobem. Za základní dvě otázky ústavy městské obou měst považuje autor vyrovnávání mezi principem vrchnostenským a společenstevním a vytvoření se obce v korporaci. Dle něho základem moci obce není ani sbor šefů ani rada, nýbrž obec sama, jako soubor všech občanů, kteří ve svém shromáždění vykonávali jisté funkce. Vývojem zmenšuje se vliv pána města na správu, zvláště když úřad šoltysa dostal se do svazku lenního a stal se dědičným. Tím se šoltys dostal do obce samé, jsa primus inter pares, a současně s mizením vlivu pána města stoupal význam obce, která z pouhé jednotky místní a osobní stala se korporací. A teprve když již korporace ta tu je, dochází ke zřízení rady, jako hlavního orgánu samosprávy městské, při čemž poráde vedle ní zůstává šoltys a šefové. Rada má správu a hospodářství, šefové soud, tyto dva orgány zůstávají proto vedle sebe a projevují se i ve tvoření práva (Recht und Willkür). A ještě jednu charakteristickou známku magdeburské městské ústavy třeba uvésti; neplatila tam zásada Luft macht frei.

Práce Schranilova tvoří dle jeho předmluvy pouze část větší práce, která měla pojednati o městském zřízení měst magdeburským právem se řídicích. Z různých důvodů vydal autor prozatím jen základní její část svrchu uvedenou. Některých vývodů jeho bude lze dobře upotřebiti i pro naše poměry.

J. Kapras.

Beer K., Ueber Lösungsbücher und Lösungswesen böhmischer Städte im Mittelalter. Mitteilungen des Instituts für oesterreichische Geschichtsforschung XXXVI. (1915), str. 31—95.

Městským financím starší doby nebyla věnována u nás dosud pozornost, které by zasloužily. Pozdější dobu pohusitskou najdeme sice zpracovánu u Wintra, o starší době práce nebylo. Přichází tedy v té příčině svrchu uvedená práce Beerova vhod. Založena jest v podstatě na archivním materiálu, dosud nepoužitém, totiž na finančních registrech a finančních knihách v některých městech zachovaných. Jest až s podivem, jak málo se právě finančních knih a zápisů městských ze starší doby zachovalo. Beer sebral a popsal městské knihy finanční z druhé polovice XIV. a celého XV. století. Jsou to dle něho knihy měst Stříbra, Budějovic, Chebu, Chrudimi, Prahy (Staré i Nové město) a Plzně. Tomuto jádru práce předeslal autor stručný úvod o městských knihách u nás vůbec, a připojil závěr, ve kterém pokusil se shrnouti výsledky z archivního badání jeho plynoucí pro celé finanční hospodářství městské XIV. a XV. století.

Úvod práce jest dosti slabý, poněvadž autoru v něm velmi mnoho ušlo. Tak na příklad výpočet prací v pozn. 1. o knihách městských v Čechách není úplný; rukopis pražského archivu metropolitání kapitoly citovaný na str. 33 jest mistra Prokopa, písaře novoměstského, *Praxis et cursus cancellariae*, vydaný již před několika lety od Mareše v Historickém archivu České Akademie č. 32. Nejcennější součástí práce jest nesporně popis a výpočet zachované řady finančních knih městských, pracovaný přímo na archivním materiálu, v němž dostalo se nám dobrého poučení o tehdejších městském hospodářství a financích, městských příjmech a vydáních, o celé technice vybírání berní městských, jich základu jako dani reální, majetkové i výdělkové, jakož i o orgánech tohoto hospodářství. Vidíme, že třebas v jednotlivostech byly rozdíly (někde byly berně převahou jen reální, jinde větší důraz kladl se na majetek movitý, anebo zase na platy řemeslníků), v zásadách hlavních byla jednotnost. A také ve správě samé byly celkem stejné principy. V starší době vybírání berně měli v ruku berníci městští, kteří spolu i vydávali dle městských potřeb tyto prostředky. V druhé polovici XV. století zůstalo jim jen vybírání berní, jich upotřebení bylo již věcí purkmistra. Převrat ten jde ruku v ruce s celkovým rozvojem samosprávy městské a s neobyčejným povznesením vážnosti purkmistra, k němuž došlo po zatlačení zeměpanského rychtáře. Autor sledoval také na některých místech zatížení berniční, jak se měnilo a vzrůstalo, sledoval pohyb berní síly jednotlivých měst. Došel k tomu, že berní síla venkovských měst nebyla valnou, a že bylo v nich jen málo zámožnějších obyvatel.

Tyto výsledky své práce shrnul autor také přehledně v konečné stati, předeslav tomuto shrnutí úvahu o účasti měst na bernictví zemském, o berní všeobecné a o placení roční berně královské městy jako součástí komory. V této stati, která ostatně pro souvislost s ostatní látkou nebyla ani nutná, nelze s některými názory autorovými souhlasiti; upozorňován na ně v podrobnosti vedlo by příliš daleko, protože pro jádro otázky nemají významu.

Mimochodem budiž také řečeno že námitky autorovy (str. 69) proti Tomkovu odhadu počtu obyvatelů Prahy nejsou přesvědčivé.

Celkem nutno uznati píli autorovy práce a snahu informovati se, pokud možno úplně, o otázkách prací dotčených, a práci neubere ceny ani, že autor nevyčerpal všude vše, jak bychom si přáli, ani že tu a tam ve vedlejších otázkách dal se svésti na zcestí.

J. Kapras.

Právní dějiny české a slovanské.

Sedláček A., Zbytky register králův římských a českých z let 1361—1480.
— Historický archiv České Akademie č. 30. V Praze 1915. Stran 375.

Otázka register královské české kanceláře patří k oněm, kleré u nás definitivně dosud nejsou rozřešeny. První jejich počátky, doba vzniku a poměr k deskám zemským jsou nejasny. Ani práce Čelakovského (O domácích a cizích registrech 1890) ani poznámky Redlichovy (Die aeltesten Nachrichten über die Prager Stadtbücher u. die böhmische Landtafel, Mit. oest. Inst. XXXII.) nepodaly nám vysvětlení k těmto otázkám, proti kterému by nebylo lze činit vážných namitek. Otázku tu nebude ani později lze tak snadno řešiti, poněvadž ze starších register zachovaly se jen nepatrné zlomky v originále, a něco mále známe odjinud. Sedláček pokusil se nyní o to, sebrati z register královské české kanceláře to, co se nám z let 1361—1480 zachovalo. Zachovala se nám jen v originále registra Karlova z let 1360—1361 (v archivu drážďanském vyd. Glafey v Anecdotorum collectio 1734) a Sigmundova z let 1436—1437 (v archivu roudnickém, uveř. Čelakovský I. c. jako přílohu). Mimo to z doby předhabsburské jest zachována ještě jedna kniha register Vladislavových z let 1498—1502 (vyd. v Archivu čes. XVIII. Teige). Vedle těchto originálních register zachovaných máme však řadu větších nebo menších sbírek výpisů z register, z nichž některé otiskl již Čelakovský ve svrchu uvedeném pojednání jako přílohy. Sedláček nyní pilně sebral veškery tyto pozůstatky, které vypočetl a sepsal v úvodě, sestavil přehled knih registrových, pokud o nich máme zprávy, a pokusil se se zdarem, překonav veliké obtíže, známé zápisy registraturní umístiti tam, kam patří.

Prací svou vytvořil nám Sedláček dílo, které také právním historikům dobře poslouží, a v němž uložen vzácný materiál pro všechny otázky a stránky české historie oněch let. Bylo by zcela zbytečno obsah ten teprve blíže vypočítávati. — Uspořádání díla jest dle jednotlivých knih registraturních, uvnitř zápisy jsou zařaděny k foliím, na kterých byly uvedeny; kde folio není známo, jsou připojeny k příslušným rokům a dnům, kam by asi patřily. Jednotlivé zápisy jsou číslovány běžnými čísly, aby dle těchto čísel mohly byti citovány. K zápisům připojil vydavatel své poznámky, obsah listu objasňující a případně na další literaturu odkazující. — Nepřehledným činí knihu a citování stěžují vsuvky nečíslované běžnými čísly, nýbrž samostatně, jak to učinil autor na str. 99, 147, 254, 269, 289, 300. Autor sám poznal nepraktičnost jich při dělení rejstříku, kde cituje podle posledního běžného čísla, což jest obtížné zvláště tam, kde vsuvka činí několik stran.